

Bahasa Indonesia
Basiscursus Indonesisch

Docentenhandleiding

Rahman Syaifoel

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2013

Deze docentenhandleiding hoort bij **Bahasa Indonesia – Basiscursus Indonesisch** van Rahman Syaifoel.

© 2013 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl).

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16h Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0343 8

NUR 630

Inhoudsopgave

1	Praktische beschrijving van de cursus	 4
1.1	Tekstboek	4
1.2	Oefenboek	5
1.3	Website	5
1.4	Docentenmateriaal	5
2	Didactische achtergronden	 6
2.1	Europees Referentiekader (ERK)	6
2.2	Typologie van Neuner	7
2.3	Betekenisvol oefenen	7
3	Didactische aanwijzingen bij de lessen	 9
3.1	Thema	9
3.2	Oefeningen	9
3.3	Luistervaardigheid	9
3.4	Spreekvaardigheid	10
3.5	Lees- en schrijfvaardigheid	11
3.6	Grammatica	11
3.7	Woordenschat	12
3.8	Culturele informatie	12
3.9	Taalportfolio	13
3.10	Antwoorden	13
Bijlage	Werkvormen en variaties voor het talenonderwijs	 14
1	Leesvaardigheid	14
1.1	Voorspellen en controleren	14
1.2	Structureren	15
1.3	Tekstbegrip	15
2	Luistervaardigheid	16
2.1	voorafgaand aan het luisteren	16
2.2	Oriënterend luisteren	16
2.3	Verstavaardigheid	17
2.4	Begrijpend luisteren	17
3	Schrijfvaardigheid	18
3.1	Stap voor stap naar eigen tekstproductie	18
3.2	Andere schrijf oefeningen	18
4	Spreek- en gespreksvaardigheid	19
5	Dictoglos	21
6	Woordenschat	21
7	Aanbevolen literatuur en websites	22

1 Praktische beschrijving van de cursus

Bahasa Indonesia bestaat uit de volgende componenten:

- tekstboek
- oefenboek (met antwoorden)
- website met audiomateriaal, extra oefeningen en deze docentenhandleiding

1.1 Tekstboek

Het tekstboek begint met een inleiding, waarin kort iets wordt gezegd over de Indonesische taal en cultuur, wat de doelstellingen van de cursus zijn en hoe de cursus is opgebouwd. Daarna volgen elf lessen. Na les 3, 6 en 9 zijn er herhalingsoefeningen opgenomen over de drie voorafgaande lessen.

Met uitzondering van les 1, waarin het Indonesische alfabet wordt geïntroduceerd, hebben alle lessen dezelfde opbouw:

- doelstellingen (op de titelpagina van de les)
- een luistertekst
- woorden
- oefeningen bij de luistertekst
- extra woorden (behalve in les 3)
- grammatica
- oefeningen

Ook zijn er illustraties opgenomen met daarbij een korte Indonesische omschrijving. In sommige lessen staat een toepasselijk Indonesisch liedje. Bovendien is in iedere les een apart kader gewijd aan een aspect van de Indonesische cultuur dat betrekking heeft op het thema van de les.

Na de elf lessen volgt nog een afsluitende tekst in het onderdeel 'Tot slot'. Dit is een bekend Indonesisch volksverhaal over Kantjil, het dwerghertje. De bedoeling hiervan is de cursus af te sluiten met veel leesplezier en de cursisten te laten merken hoeveel ze al van de Indonesische taal hebben opgestoken.

Achter in het boek staan vier bijlages:

- vertalingen van de teksten
- grammaticaoverzicht
- woordenlijst Indonesisch-Nederlands
- woordenlijst Nederlands-Indonesisch

1.2 Oefenboek

Met het oefenboek kunnen cursisten zelfstandig oefenen met wat ze in de les hebben geleerd. De antwoorden staan achter in het oefenboek. Samen met de oefeningen op de website zorgt het oefenboek ervoor dat cursisten de lesstof kunnen trainen en automatiseren.

Aan het eind van iedere les is een taalportfolio opgenomen volgens de richtlijnen van het Europees Referentiekader. Hiermee kunnen cursisten zelf beoordelen hoe goed zij bepaalde taalhandelingen beheersen.

1.3 Website

De website bij deze cursus is www.coutinho.nl/indonesia. Op de website zijn audiomateriaal, extra oefeningen en een aanvraagformulier voor deze docentenhandleiding te vinden.

Het audiomateriaal hoort bij de luisterteksten en luisteroefeningen in het tekstboek. De extra oefeningen zijn – samen met het oefenboek – bedoeld om de cursisten zelfstandig te laten oefenen met wat zij in de les hebben geleerd.

1.4 Docentenmateriaal

In deze handleiding vindt u, behalve deze praktische beschrijving van de cursus:

- didactische achtergronden (hoofdstuk 2);
- korte didactische en organisatorische aanwijzingen (hoofdstuk 3);
- een uitgebreide verzameling suggesties om te variëren in de werkwijze, afhankelijk van uw doel en lessituatie (bijlage).

2 Didactische achtergronden

2.1 Europees Referentiekader (ERK)

Hoewel het Indonesisch geen Europese taal is, zijn toch een aantal richtlijnen gevolgd van het Europees Referentiekader (ERK), een standaard voor taalniveaus in het vreemdetalenonderwijs in heel Europa.

Het ERK onderscheidt drie niveaus: een basisniveau (A), een middenniveau (B) en een gevorderd niveau (C). Per niveau zijn er twee subniveaus: niveau 1 en 2. Elk niveau is beschreven in descriptoren. Voor een uitgebreide toelichting op de descriptoren kunt u het boek *Moderne vreemde talen in de onderbouw* van F. Staatsen (2009) raadplegen. Hieronder volgt een kort overzicht van de eerste vier niveaus.

Basisgebruiker

- A1**
 - Begrijpen en gebruiken van dagelijkse woorden en zinnen.
 - Vertellen over de persoonlijke situatie.
 - Reageren op simpele wijze met korte woorden en standaardzinnen.
 - Gesprek voeren als de ander langzaam en duidelijk praat en begrip toont.
- A2**
 - Begrijpen van zinnen en uitdrukkingen die regelmatig voorkomen.
 - Begrijpen van zaken die van direct belang zijn.
 - Simpele, alledaagse conversaties voeren en begrijpen in de persoonlijke sfeer.

Onafhankelijke gebruiker

- B1**
 - Begrijpen van standaardteksten over alledaagse, vertrouwde zaken.
 - Zich kunnen redden in de meeste situaties tijdens reizen.
 - Eenvoudige teksten kunnen produceren over onderwerpen die vertrouwd of van direct belang zijn.
 - Beschrijven van zaken die te maken hebben met ambitie, dromen, verwachtingen, plannen.
- B2**
 - De hoofdgedachte van ingewikkelde teksten over abstracte onderwerpen begrijpen.
 - Zo vloeiend en spontaan kunnen reageren dat normale conversaties met moedertaalsprekers mogelijk is zonder inspanningen.
 - Duidelijke en gedetailleerde teksten produceren en zorgvuldig argumenteren.

Aan het ERK zijn de volgende uitgangspunten van deze cursus ontleend:

- Er wordt gewerkt volgens de descriptoren hierboven tot en met niveau A1.
- De nadruk in de cursus ligt op taalhandelingen en communicatie. Grammatica is hierbij ondersteunend.
- Er wordt gewerkt met een taalportfolio. Hierin houden cursisten hun persoonlijke vorderingen bij, zodat ze hun leertraject kunnen plannen en zichtbaar maken en elke ervaring met een vreemde taal kunnen ordenen.

2.2 Typologie van Neuner

Voor een goede opbouw in de opdrachten en oefeningen in het tekstboek is de typologie van Neuner gevolgd. Deze typologie beschrijft de vier fasen A t/m D: van receptieve opdrachten via reproductie naar vrije productie en van gesloten opdrachten via half open naar open opdrachten.

Fase A: In fase A wordt aandacht besteed aan het begrijpen van gesproken en geschreven teksten. De vaardigheden luisteren en lezen staan dus centraal.

Fase B: In fase B worden taalmiddelen aangeboden en geoefend waarbij nog weinig eigen inbreng van de cursist wordt gevraagd. De oefeningen zijn sterk gestuurd en gericht op reproductie. Een voorbeeld daarvan is het vormen van zinnen volgens een gegeven, vaste structuur.

Fase C: In fase C oefent de cursist in het toepassen van wat in fase B is geleerd, maar deze keer met inbreng van eigen ideeën. Dat kan bijvoorbeeld een dialoog zijn die uitgewerkt moet worden.

Fase D: Tot slot is het in fase D de bedoeling dat de cursist communiceert zonder of met weinig hulpmiddelen in een gespreksituatie of een schrijfofdracht.

In het tekstboek is ernaar gestreefd om bij elk onderwerp alle fasen te doorlopen, maar in het begin kunnen fase C en zeker fase D nog niet veel gehaald worden.

2.3 Betekenisvol oefenen

De meeste oefeningen in het tekstboek zijn betekenisvolle oefeningen. Dat wil zeggen dat de oefeningen in een realistische situatie geplaatst zijn, dat de taal die opgenomen of geproduceerd wordt in een context staat, en dat er bij oefeningen ook zo veel mogelijk echt gecommuniceerd wordt.

Het verschil tussen een structuuroefening met en zonder communicatie blijkt duidelijk uit de volgende voorbeelden uit de *Praktische didactiek voor Engels in het basisonderwijs* van Sibilla Oskam. In beide oefeningen gaat het om de structuur *Is it a ...? Yes it is/No it isn't*. In de eerste oefening zien de leerlingen een plaatje van een pen en een hond, en moeten ze vragen *Is it a shoe?* resp. *Is it an egg?* Dit zijn onzinnige vragen, want de medecursist ziet zelf ook wel dat die hond geen ei is. In de tweede oefening doen ze het spel 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' (*I spy with my little eye*). In deze tweede oefening wordt gevraagd naar een antwoord dat nog niet bekend is en wel interessant is om te weten. Op deze manier vindt er communicatie plaats en is de oefening behalve leuker ook effectiever (Oskam, 2013).

Andere voorbeelden van betekenisvolle oefeningen zijn oefeningen met een informatiekloof, het invullen van een formulier met persoonlijke gegevens, het schrijven van een informele brief aan een vriend of kennis, een email schrijven om een hotelkamer of een campingplek te reserveren, een krantenartikel lezen, luisteren naar een informeel gesprek tussen een aantal

personen en zelf een gesprek voeren over alledaagse onderwerpen zoals persoonlijke omgeving, hobby's, sport, vakantie, gezondheid.

De oefeningen in het oefenboek en op de website worden individueel gemaakt en hebben veelal als doel om grammaticale patronen te trainen. Hier zijn de oefeningen dus anders van karakter en hier zijn wel losse vertaalzinnen en grammaticale invuloefeningen te vinden.

3 Didactische aanwijzingen bij de lessen

Dit hoofdstuk geeft aanwijzingen voor hoe u met de cursus kunt werken. Let wel, dit zijn alleen richtlijnen. Iedere docent heeft immers zijn eigen voorkeuren en inzichten.

3.1 Thema

De titel van een les is tevens het thema van die les. Op de titelpagina staat verder een kader met een beknopte inleiding en de doelstellingen. Het thema wordt vervolgens uitgewerkt in een luistertekst, waarvoor de woorden zorgvuldig zijn gekozen. Er is gestreefd naar een ruime basiswoordenschat met zo min mogelijk samengestelde woorden. Doordat de lessen zijn gekoppeld aan een thema, leert de cursist de woorden en uitdrukkingen in een bepaalde sociale setting te gebruiken.

3.2 Oefeningen

De oefeningen in het tekstboek zijn bedoeld om in de les te maken, ook de herhalings-oefeningen. Ze hebben als doel om nieuwe dingen aan te leren, ze moeten in tweetal-len, in een groep of klassikaal uitgevoerd worden, of de docent is nodig om bijvoor-beeld uitspraak te corrigeren.

De oefeningen in het oefenboek en op de website kunnen naar keuze in de les of indi-vidueel thuis gemaakt worden. Zij zijn bedoeld om de geleerde stof te trainen en te herhalen.

Het oefenmateriaal is verschillend van niveau, in het algemeen is het makkelijk, maar er zijn ook wel eens moeilijke oefeningen. U kunt uiteraard zelf bepalen welke oefenin-gen u in de klas wilt behandelen, als huiswerk op wilt geven of over wilt slaan, rekening houdend met de tijd die er is en het leertempo van de cursisten.

De oefeningen zijn opgebouwd van receptief naar productief oftewel van passief naar actief. Ze zijn erop gericht de taalregels in een concreet kader te plaatsen.

3.3 Luistervaardigheid

Het Indonesische taalgebied is enorm, groter dan heel Europa. Het is dus niet vreemd dat er onder invloed van talloze streektaalen en andere factoren een grote variatie in spreektaal bestaat. In deze cursus is de uitspraak volgens het officiële standaard Indo-nesisch de norm. Andere variaties komen af en toe aan de orde.

Luistervaardigheid speelt in deze methode een belangrijke rol. De klanken van het Indonesisch zijn veelal anders dan de klanken van westerse talen. De cursisten moeten er echt aan wennen om zich die klanken eigen te maken. Daarom begint iedere les met een luistertekst, die is ingesproken door een native speaker. De teksten zijn zo geschreven dat de cursist ze met behulp van de woordenlijst makkelijk kan begrijpen. Hierin zijn alle woorden opgenomen die voor de cursist nieuw zijn.

Na de luisterteksten zijn oriënterende oefeningen en oefeningen voor begrijpend luisteren opgenomen. Als deze oefeningen zijn gedaan, kunt u de luistertekst klassikaal vertalen om te controleren of de cursisten alles begrepen hebben. Cursisten kunnen eventueel ook zelf hun vertaling controleren met behulp van de vertalingen achter in het boek.

Alle andere Indonesische teksten kunnen ook dienen als luisteroefening. Denk aan de voorbeeldzinnen in de grammaticale uitleg en aan de oefeningen in het tekstboek en het oefenboek. Als u de zinnen hardop uitspreekt, leren de cursisten de juiste uitspraak en worden ze getraind om Indonesisch te verstaan. De eenvoudige Indonesische liedjes (met noten en tekst) kunnen ook gebruikt worden als luisteroefening. Het is nog leuker om ze samen met de cursisten mee te zingen.

In de meeste lessen is nog een lijst met extra woorden opgenomen om de woordenschat bij het thema van de les te vergroten. Het is voor de luistervaardigheid goed als u deze woorden hardop voor de klas uitspreekt. Ook is het raadzaam de cursisten om de beurt deze woorden te laten uitspreken, zodat ze naar elkaars uitspraak kunnen luisteren.

3.4 Spreken

De uitspraakregels worden uitgelegd in les 1 maar geoefend door het hele boek heen. In elke les zijn oefeningen opgenomen waarin de cursisten woorden of zinnen beluisteren en nazeggen. In de eerste zes lessen wordt de tekst dan herhaald, waarna de cursisten hem nog eens nazeggen. Vanaf les 7 is dat niet meer het geval; de cursisten zijn dan al wat gewend aan de klanken en de teksten worden wat langer.

Als er voldoende tijd is, kunt u ook bij de openingstekst aandacht besteden aan de uitspraak. Laat de cursisten daarvoor luisteren naar de tekst en om de beurt een zin nazeggen. Bij het bespreken van de woordenlijsten kunt u de door u uitgesproken woorden laten nazeggen.

Hoewel er regels te geven zijn voor de klemtoon in het Indonesisch, is het Indonesisch in feite een klemtoonloze taal. Indonesiërs verhogen soms wel de toon van een lettergreep, maar ze beklemtonen ze niet. De klemtoonregels in deze cursus zijn dan ook niet meer dan een hint. Het is goed dit te benadrukken in de les en niet te streng te zijn met de klemtoon.

Ook het voeren van een gesprek wordt in elke les geoefend. Veel van de spreekoefeningen in het tekstboek zijn rollenspellen in tweetallen. Kies daarbij een werkvorm die past bij het niveau, de groepsomvang en uw eigen voorkeur. U kunt bijvoorbeeld twee cursisten het rollenspel laten doen, terwijl de andere cursisten meeluisteren. Laat vervolgens ook andere tweetallen het rollenspel doen. Zij kunnen variëren door bepaalde gegevens te vervangen. Vraag de cursisten deze variaties voor te bereiden of zorg ervoor dat u zelf voldoende alternatieven bij de hand hebt. Soms kunnen de cursisten ook over hun eigen situatie vertellen.

Als u extra spreekvaardigheid wilt oefenen, kunt u daarvoor de vraag-en-antwoordoefeningen uit het oefenboek gebruiken. De cursisten kunnen om de beurt antwoord geven op een vraag die u stelt en u kunt hen stimuleren om op dezelfde manier een vraag aan een andere cursist of aan u te stellen.

Voor alle spreekoefeningen geldt: zorg voor variatie, voer korte dialogues en neem, zeker in het begin, als docent een centrale positie in.

3.5 Lees- en schrijfvaardigheid

Beginnende cursisten kunnen nog geen uitgebreide teksten schrijven. Daarom blijven de schrijfoefeningen in eerste instantie beperkt tot oefeningen waarin de grammatica-onderdelen toegepast worden. Aan het eind van de cursus wordt de cursisten gevraagd om zelf kleine teksten te produceren, zoals een tweet.

De leesvaardigheid kunt u vergroten door af en toe een eenvoudige Indonesische tekst uit te delen en deze klassikaal te lezen en te analyseren.

3.6 Grammatica

In elke les staat de grammatica die nodig is om de taalfuncties van die les aan te leren. Achter in het tekstboek staat alle grammatica nog eens in een samenhangend overzicht, waarin de cursisten makkelijk kunnen opzoeken.

Het toepassen van de grammaticale regels wordt vooral getraind met de oefeningen in het oefenboek en op de website. Deze kunnen in de klas maar ook individueel (thuis) worden gemaakt.

Omdat de grammatica van het Indonesisch ver af staat van de grammatica van westerse talen, is het raadzaam om af en toe een contrastieve benadering te zoeken. Van veel aspecten van de Indonesische grammatica is er geen equivalent in de Nederlandse grammatica. Het is daarom handig als u nagaat welk deel van de grammaticaregel hetzelfde of juist helemaal anders is. Door een-op-een te vergelijken kunnen de cursisten zich makkelijker de regels van het Indonesisch eigen maken.

3.7 Woordenschat

Direct onder de luistertekst staat een woordenlijst die bedoeld is om de cursisten de tekst snel te laten begrijpen. Verderop in de les staat meestal nog een extra woordenlijst ter verbreding van de woordenschat.

Ook zijn oefeningen opgenomen om de woordenschat op te bouwen. Als u deze oefeningen klassikaal doet, leren de cursisten de nieuwe woorden in interactie aan en kunnen ze deze beter onthouden. Neem de woordenlijsten met de cursisten door. U kunt vervolgens inventariseren welke woorden er nog meer nodig zijn van een bepaalde groep (nationaliteiten, beroepen, geografische namen enzovoort) en deze op het bord schrijven.

Verder staan achter in het tekstboek twee woordenlijsten in alfabetische volgorde: Nederlands-Indonesisch en Indonesisch-Nederlands. In deze lijsten staan de meeste woorden die in het boek voorkomen. Laat de cursisten ook een eigen woordenlijst maken van de woorden die niet in de lijst zijn opgenomen, maar die ze wel tegenkomen tijdens de lessen. Dit helpt hen om deze woorden beter te onthouden.

Nederlanders vinden het in het algemeen moeilijker om Indonesische woorden te leren dan woorden uit andere westerse talen, omdat zij vaak geen verband zien tussen de klanken en de betekenis. Het kan daarom handig zijn om ezelsbruggetjes te verzinnen voor nieuwe woorden. Voorbeeld: het woord *dekāt* (= dichtbij) kunt u illustreren met een kat die altijd bij je in de buurt is. En het woord *pintu* (= deur) kan aan het Engelse woord 'into' worden verbonden. Wees creatief en luister goed naar de cursisten! Ze zijn zelf ook heel creatief in het verzinnen van ezelsbruggetjes. U kunt die later dan weer in een andere cursusgroep gebruiken.

Ook kunt u de etymologie van de woorden gebruiken om deze makkelijker te laten leren. Het Indonesisch is sterk beïnvloed door het Nederlands, Portugees, Arabisch en Sanskriet. Verklaar de etymologie van bepaalde woorden, zodat de cursisten een relatie met een bekende taal kunnen leggen en de woorden beter kunnen onthouden.

3.8 Culturele informatie

In het tekstboek staat in elke les een korte tekst over de Indonesische cultuur en gewoontes. Er zijn geen oefeningen bij dit materiaal. Wel is het verstandig om het verhaal in de les te gebruiken om bepaalde specifieke woorden te illustreren. Andersom is ook mogelijk. Indonesische woorden dragen ook Indonesische culturele waarden. Ga vooral in op het culturele verhaal rondom (nieuwe) woorden. De cursisten vinden dat meestal heel leuk. Voorbeeld: het Nederlandse woord 'rijst' kent verschillende equivalenten in het Indonesisch: padi (rijstplant), gabah (ongepelde rijst), beras (ongekookte rijst) en nasi (gekookte rijst). Dit laat zien hoe belangrijk rijst is in de Indonesische samenleving. U kunt verder het verhaal over rijst verbinden met de mythologie over de rijstgodin Dewi Sri.

3.9 Taalportfolio

Ter controle is in het oefenboek aan het eind van elke les een uitgebreide checklist voor alle te behalen vaardigheden opgenomen: luisteren, lezen, gesprek voeren, spreken, schrijven. Deze checklist is bedoeld als richtlijn om te controleren of de cursist zich een bepaalde vaardigheid op het beoogde niveau heeft eigen gemaakt.

3.10 Antwoorden

Van de oefeningen in het tekstboek zijn geen antwoorden opgenomen omdat het hier om interactie en om vrije spreek- en schrijfp opdrachten gaat. Er staan wel vertalingen van alle luisterteksten achter in het tekstboek.

De antwoorden van de oefeningen in het oefenboek worden achterin gegeven. Dit zijn de meest gangbare antwoorden, maar er zijn variaties op denkbaar, met name wat betreft de Indonesische zinsstructuur. Cursisten kunnen hun antwoorden dus grotendeels zelfstandig nakijken, maar er blijven soms vragen over voor de docent.

Bijlage

Werkvormen en variaties voor het talenonderwijs

Er zijn veel goede redenen om de gegeven werkvorm in de cursus te laten voor wat hij is en een variant te zoeken die beter aansluit bij de lessituatie. Denk bijvoorbeeld aan grote of kleine groepen, drukke of (te) rustige groepen, veel of weinig tijd, grote of kleine niveauverschillen, jonge of oudere cursisten, enzovoort.

Hieronder vindt u suggesties voor het variëren van werkvormen.

Ze zijn ingedeeld naar deelvaardigheid. De symbolen     geven aan of de werkvorm individueel, in duo's, in kleine groepjes of klassikaal gedaan kan worden. De meeste oefeningen zijn zowel mondeling als schriftelijk uit te voeren.

1 Leesvaardigheid

1.1 Voorspellen en controleren

Deze variaties dienen als voorbereiding op leesoefeningen.

Skimmen

De cursisten bekijken gedurende korte tijd (een halve of hele minuut) een tekst en destilleren er zoveel mogelijk informatie uit.

Titels, koppen en plaatjes

Als skimmen, maar dan leiden de cursisten hun informatie af van de titels, koppen en plaatjes.

Voorkennis activeren

Cursisten maken een inventarisatie van wat ze al weten over een bepaald onderwerp.

Tekstsoorten herkennen

Cursisten proberen de tekstsoort te herkennen aan de hand van vragen van de docent.

Scannen

Cursisten zoeken naar specifieke informatie in een tekst, bijvoorbeeld naar namen of jaartallen, aan de hand van vragen of van een schema dat moet worden ingevuld.

Alinea's voorspellen

Cursisten voorspellen waar de tekst over gaat en lezen steeds één alinea om te controleren of de voorspelling klopt.

1.2 Structureren

Het doel van deze suggesties is het leren herkennen en begrijpen van de structuur en verhaallijn van een tekst.

Puzzelen

Cursisten krijgen een tekst die in stukken is geknipt en leggen de stukken in goede volgorde.

Titels en kopjes

De cursisten krijgen een 'kale' tekst en voegen zelf titels en kopjes toe.

Samenvatting ordenen

Cursisten krijgen een verzameling losse zinnen die ze moeten ordenen. Zo ontstaat een samenvatting van de tekst.

Vertelronde

In een groepje leest iedere cursist een deel van de tekst. Daarna vertellen ze elkaar wat ze gelezen hebben.

1.3 Tekstbegrip

Oefeningen voor gedetailleerder tekstbegrip

Woordbetekenis raden

Cursisten raden naar de betekenis van woorden door de context.

Gatenteksten invullen

De cursisten ontvangen de tekst met gaten. Ze maken uit de context op welk woord moet worden ingevuld.

Werken met een woordenboek

Cursisten zoeken onbekende woorden op in een woordenboek. Ze kunnen van een korte tekst alle onbekende woorden opzoeken tot ze de tekst woord voor woord begrijpen. Ze kunnen ook (bij een langere tekst) alleen de woorden opzoeken die ze nodig hebben om de strekking van de tekst te begrijpen.

Selectief informatie zoeken

Cursisten zoeken informatie in de tekst aan de hand van vragen.

Sms of telegram maken

Cursisten maken van de tekst een sms-bericht of een telegram door alle minder belangrijke informatie te verwijderen.

Vragen maken

Cursisten maken zelf vragen bij een tekst. Uiteraard kunnen de vragen ook uitgewisseld en beantwoord worden.

2 Luistervaardigheid

2.1 Voorafgaand aan het luisteren

Met deze oefeningen trainen de cursisten om voorafgaand aan het luisteren zo veel mogelijk informatie over de tekst te verzamelen. Daarmee wordt het luisteren zelf makkelijker.

Voorspellen

De cursisten voorspellen aan de hand van de een afbeelding, een context, een introductietekst en/of de opdracht in het boek om wat voor luistertekst het gaat.

Voorspellen met transcriptie

De cursisten bekijken gedurende een korte tijd (bijvoorbeeld een halve minuut) de transcriptie van de luistertekst en halen er zoveel mogelijk informatie uit.

Voorspellen aan de hand van filmfragmenten

De docent laat een (gedeelte van) een filmpje zien zonder geluid. De cursisten voorspellen hoe het luisterfragment verloopt.

Voorspellen aan de hand van vragen

Als de opdrachten hierboven, maar dan geeft de docent een aantal vragen, bijvoorbeeld:

- Wat voor tekstsoort is het (een gesprek, een radiobericht, een liedje...)?
- Hoeveel personen zijn er aan het woord?
- Waar speelt het zich af?
- Wat is het onderwerp van de tekst?

Voorspellen aan de hand van fragmenten

De docent onderbreekt de luistertekst een aantal keer en vraagt de cursisten te voorspellen hoe het verder gaat. De docent kan ook het begin weglaten en daarnaar vragen.

2.2 Oriënterend luisteren

Luisteren aan de hand van vragen

Cursisten luisteren voor de eerste keer naar een fragment aan de hand van specifieke vragen. Ze moeten bijvoorbeeld aankruisen welke onderwerpen er in de tekst voorkomen, noteren hoeveel personen aan het woord komen, of zoeken naar specifieke gegevens zoals namen of getallen.

Zoek de fout

De cursisten luisteren naar een tekst en lezen mee, bijvoorbeeld een songtekst. In de geschreven tekst zitten fouten, die de cursisten verbeteren tijdens het luisteren. Wanneer het gaat om oriënterend luisteren, moeten het grote betekenisfouten zijn.

2.3 Verstavaardigheid

Dictee

De docent leest een tekst voor en de cursisten schrijven hem op.

Afstrepen

De cursisten krijgen een lijst met woorden. Tijdens het luisteren strepen ze de woorden door als ze ze horen. Deze oefening wordt moeilijker als de woorden niet in goede volgorde staan.

Gatentekst

De cursisten luisteren en lezen mee. In de tekst zitten gaten waar ze invullen wat ze horen.

Kniptekst

De cursisten krijgen een transcriptie van de luistertekst in stukken geknipt. Tijdens het luisteren leggen ze de stukken in goede volgorde.

2.4 Begrijpend luisteren

Kniptekst, Gatentekst en Zoek de fout

Deze werkvormen kunnen ingezet worden voor begrijpend lezen als niet de hele tekst maar een samenvatting gebruikt wordt.

Luisteren en vragen beantwoorden

De cursisten luisteren twee keer naar de tekst. Na de eerste keer beantwoorden ze een aantal gesloten vragen (bijvoorbeeld waar/niet waar). Na de twee keer beantwoorden ze een aantal open vragen.

Luisteren en navertellen

De cursisten luisteren naar de tekst en vertellen hem na.

Deze opdracht wordt makkelijker wanneer het luisteren wordt ondersteund met plaatjes, filmbeelden, mimiek (bij voorlezen) of door mee te lezen.

Afhankelijk van het niveau kan navertellen kan in de eigen taal of in de doeltaal gebeuren.

Luisteren en samenvatten

Als Luisteren en navertellen, maar dan schriftelijk: de cursisten schrijven een samenvatting.

3 Schrijfvaardigheid

3.1 Stap voor stap naar eigen tekstproductie

Met de volgende oefeningen werken de cursisten in stappen toe naar het schrijven van een eigen tekst in de doeltaal. Wanneer de oefeningen toegespitst worden op (informele) brieven, kan er uiteindelijk (via internet) een correspondentie op gang komen met mensen in het buitenland.

De oefeningen kunnen natuurlijk ook los ingezet worden.

Puzzelen

Cursisten krijgen een tekst die in stukken is geknipt en leggen de stukken in een logische volgorde.

Tekst aanpassen

Cursisten lezen een tekst en passen deze aan een andere (hun eigen?) situatie aan.

Tekst aanvullen

Cursisten lezen een incomplete tekst en vullen ontbrekende stukjes in.

Reactie schrijven

Cursisten lezen een tekst en schrijven vervolgens een reactie. Daarbij maken ze gebruik van de woorden en zinnen uit de gegeven tekst.

Punten uitwerken

Cursisten schrijven een tekst aan de hand van gegeven punten.

Brief aan medecursisten

Cursisten schrijven in tweetallen een tekst aan een ander tweetal. Daarna schrijven ze een reactie op elkaars tekst.

3.2 Andere schrijfoefeningen

Invuloefeningen

Cursisten oefenen het gebruik van grammaticale vormen door woorden of woordgroepen in te vullen. Bij voorkeur vormen de zinnen een samenhangend verhaal.

Twitter of sms

Cursisten oefenen het schrijven van een korte tekst in de vorm van een tweet of een sms-bericht. Uiteraard kunnen ze deze berichten ook versturen en op elkaar reageren.

4 Spreek- en gespreksvaardigheid

Kleine variaties

De cursisten lezen een dialoog waarin een aantal woorden of zinsdelen gemarkeerd zijn. Daarna oefenen ze de dialoog, waarbij ze de gemarkeerde woorden vervangen door andere.

Interview

De cursisten bereiden een interview voor aan de hand van gegevens op papier. De gegevens kunnen in een schema staan of verwerkt zijn in een leestekst. In het laatste geval bedenken de cursisten zelf de vragen. Het interview wordt vervolgens geoefend in de doeltaal.

Presenteren

De cursisten ontvangen afbeeldingen van bekende personen, bijvoorbeeld sporters, artiesten of politici. Bij elke afbeelding staan enkele kernwoorden in de doeltaal, zoals de naam, de woonplaats, het beroep en een persoonlijk kenmerk. Met behulp van deze kernwoorden stellen de cursisten de persoon op het plaatje voor aan hun medecursisten.

'Native speaker'

Een cursist speelt de rol van native speaker en is bijvoorbeeld ober, winkelbediende, dokter of agent. Deze cursist krijgt zijn/haar tekst helemaal uitgeschreven op papier en is daardoor in staat om mooie zinnen uit te spreken, boven het eigen productief niveau. De medecursist heeft de rol van toerist en probeert zo goed mogelijk te reageren op de tekst van de native speaker.

Zoek iemand die...

Deze werkvorm is geschikt voor het oefenen van grammaticale structuren. De docent maakt kaartjes met opdrachten die beginnen met 'Zoek iemand die...'. Wat voor iemand het moet zijn, hangt af van de structuur die geoefend moet worden. Is het bijvoorbeeld de voltooid tegenwoordige tijd, dan kunnen de opdrachten zijn: 'zoek iemand die afgelopen week uit eten is geweest' en 'zoek iemand die nooit een bloemetje voor zijn moeder heeft gekocht'.

De opdrachten worden uitgedeeld en de cursisten gaan op zoek. Ze stellen aan verschillende medecursisten een vraag ('Heb je wel eens ...?', 'Ben je deze week ... geweest?'). De medecursisten verwerken dezelfde constructie in hun antwoord.

Verplichte zinnen

Met deze oefening oefenen de cursisten onverwachte onderbrekingen in een dialoog, bijvoorbeeld het vragen om uitleg of herhaling. Een aantal zinnen als 'Sorry, kunt u dat herhalen?' worden van te voren doorgenomen.

Daarna lezen twee cursisten een dialoog voor. Een van de cursisten verwerkt de verplichte zinnen in de dialoog, de ander moet erop reageren.

Andere mogelijke taalhandelingen zijn bijvoorbeeld: iemand onderbreken, het woord vragen of juist uit willen praten, of manieren om een (telefoon)gesprek abrupt af te breken.

Binnen- en buitencirkel

De docent bereidt een aantal meningsvragen voor over een alledaags en herkenbaar onderwerp.

De cursisten gaan in twee cirkels staan, een binnencirkel en een buitencirkel, met het gezicht naar elkaar toe. De cursisten in de buitencirkel krijgen een vraag van de docent en stellen deze aan degene tegenover zich. De cursisten in de binnencirkel geven antwoord en schuiven daarna één plek op. Zo veranderen komen er steeds nieuwe antwoorden.

Verhalen vertellen

De cursisten krijgen een leestekst. Ze krijgen een aantal minuten de gelegenheid om de tekst te bestuderen; daarbij mogen ze aantekeningen maken. Als de tijd is verstreken neemt de docent de teksten in. De cursisten vertellen uit hun hoofd en met behulp van hun aantekeningen wat ze gelezen hebben.

Steeds minder informatie

Met deze oefening werken de cursisten stap voor stap toe naar het vertellen van een verhaal in de doeltaal.

Stap 1:

De cursisten krijgen een afbeelding te zien met daarbij een tekst. Ze lezen de tekst goed door.

Stap 2:

De cursisten zien de afbeelding met dezelfde informatie, maar dan in telegramstijl. Er staan alleen hele werkwoorden in de tekst. Aan de hand hiervan reproduceren ze mondeling de tekst.

Stap 3:

De cursisten zien de afbeelding met alleen de werkwoorden in de infinitief. Ze reproduceren de tekst.

Stap 4:

De cursisten zien de afbeelding met enkele trefwoorden, zonder werkwoorden. Ze reproduceren de tekst.

Stap 5:

De cursisten vertellen het verhaal bij de afbeelding, zonder enige hulptekst.

Voorbeeld:

- 1 *Laura woont in Dordrecht. Haar moeder werkt in de bibliotheek.*
- 2 *Laura: wonen (Dordrecht), werken (moeder, bibliotheek)*
- 3 *Laura: wonen, werken*
- 4 *Laura: Dordrecht, moeder, bibliotheek.*

(Simons, 2011)

Raad het plaatje

De docent laat een plaatje zien en vraagt de cursisten om er een setting bij te bedenken. Waar is dit, wie zie je, wat doen ze, enzovoort. Het gaat niet om feiten, de cursisten mogen fantaseren en kunnen het met elkaar oneens zijn.

Deze oefening kan worden uitgebreid door te beginnen met een klein stukje van de afbeelding en in stappen steeds meer te laten zien. De meningen moeten dan steeds worden bijgesteld (Simons, 2011).

Schrijven en spreken zijn productieve vaardigheden, voor beginners lastiger dan de receptieve vaardigheden lezen en luisteren. Daarom is het extra van belang erop te letten

- dat de oefeningen worden opgebouwd van gesloten naar open;
- dat de thema's herkenbaar en alledaags zijn.

Taalhandelingen die op het beginnersniveau aan bod komen zijn onder andere: groeten en afscheid nemen, zichzelf en anderen voorstellen, feliciteren, bedanken, zich verontschuldigen, iets accepteren of weigeren, om aandacht vragen, het woord nemen, om herhaling of uitleg vragen, gesprekken beginnen en eindigen.

5 Dictoglos

Dictoglos is een werkvorm waarbij de cursisten alle deelvaardigheden gebruiken. Een samenhangende, korte tekst (6 tot 20 regels) wordt in verschillende rondes voorgelezen of gelezen en de cursisten werken samen aan een reconstructie van de tekst. Bij voorlezen wordt er in de eerste ronde alleen geluisterd. In de tweede ronde maken de cursisten aantekeningen. Vervolgens reconstrueren de cursisten de tekst aan de hand van hun aantekeningen, waarbij ze overleggen en discussiëren. De tekst moet inhoudelijk en grammaticaal kloppen, maar hoeft niet letterlijk hetzelfde te zijn als de voorgelezen tekst.

Bij lezen gaan de cursisten actief met de tekst aan de slag: ze omcirkelen, markeren en onderstrepen. Op deze wijze proberen ze de tekst te onthouden. Daarna wordt de tekst ingenomen en reconstrueren ze in overleg de tekst.

Met deze werkvorm worden veel taalvaardigheden tegelijk getraind (Kuiken en Veder, 2002).

6 Woordenschat

Woordspin

De docent zet een begrip op het bord en de cursisten bedenken woorden die erbij horen.

Omschrijvingen maken

Om een bepaalde verzameling woorden te herhalen: de docent verdeelt de woorden onder de cursisten. Zij maken bij elk woord een omschrijving in de doeltaal. De omschrijvingen worden voorgelezen en de medecursisten raden om welk woord het gaat.

Woorden indelen in categorieën

De cursisten verdelen woorden in groepen. Dit kan met behulp van kaartjes, maar ook door woorden over te schrijven in een tabel. De categorieën kunnen woordsoorten aangeven (werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden), maar ook betekenissen (muziek, sport) of andere kenmerken (vroeger, nu).

Matchen

In de linkerkolom staan woorden, in de rechterkolom omschrijvingen. De cursist verbindt elk woord met de juiste omschrijving. Ook mogelijk met kaartjes.

In plaats van omschrijvingen kunnen in de rechterkolom ook vertalingen, antoniemen of plaatjes staan.

Woordkaarten maken

Cursisten maken kaartjes van de woorden die ze lastig vinden. Op de voorkant staat het woord, op de achterkant de omschrijving of vertaling. Door het maken zelf blijven de woorden al beter hangen, maar de kaartjes zijn vervolgens ook goed te gebruiken voor overhoren, in tweetallen of individueel (de cursist overhoort zichzelf).

Gatentekst

De cursisten krijgen een gatentekst waarin ze de nieuw geleerde woorden moeten invullen. Ze maken uit de context op welk woord het moet zijn.

Galgje

Een bekende, klassikale werkvorm die zeer activerend en motiverend werkt.

7 Aanbevolen literatuur en websites

Coole, D. de, Valk, A. (2010) *Actief met taal – Didactische werkvormen voor het talenonderwijs*. Bussum: Coutinho

www.coutinho.nl/winkel/actief-met-taal-b-521.html

Kuiken, F. & Vedder, I. (2000) *Dictoglos – Samenwerkend leren in het tweede- en vreemde-taalonderwijs*. Bussum: Coutinho (niet meer leverbaar).

Kwakernaak, E. (2009) *Didactiek van het vreemdetalenonderwijs*. Bussum: Coutinho

www.coutinho.nl/winkel/didactiek-van-het-vreemdetalenonderwijs-b-468.html

Oskam, S. (2013) *Praktische didactiek voor Engels in het basisonderwijs*, 6e druk. Bussum: Coutinho.

www.coutinho.nl/winkel/praktische-didactiek-voor-engels-in-het-basisonderwijs-b-706.html

Simons, Mathea (2011) Workshop Vereniging voor Levende Talen, gevolgd in Utrecht, november 2011. Zie www.ua.ac.be/main.aspx?c=mathea.simons&n=16659.

Staatsen, F. (2009) *Moderne vreemde talen in de onderbouw*, 4e druk. Bussum: Coutinho.

www.coutinho.nl/winkel/moderne-vreemde-talen-in-de-onderbouw-b-483.html

web.uvic.ca/hrd/indonesian/ – Diverse soorten invuloefeningen (idioom, grammatica, luisteren). Ook leesteksten en dialogen met vragen en audio-ondersteuning (daarvoor heb je wel RealPlayer nodig). Leuk voor cursisten om te oefenen. Docenten kunnen er oefeningen uithalen die zij geschikt vinden voor het niveau van hun cursisten. Speciaal voor Indonesisch.

www.socrative.com – Website en app (android en Apple). Vergelijkbaar met ‘de stemkastjes’ bij congressen en dergelijke: de docent maakt een vragenlijst (quiz), de cursisten sturen hun antwoord en de site genereert daar direct een overzicht van op het scherm. De werkvorm is interactiever te maken door de cursisten tegen elkaar te laten strijden. Vraagt goede voorbereiding en enige behendigheid van de docent. Alle leerlingen hebben een device nodig.
Voor alle talen (en andere vakken).

www.wordle.net – Maakt een visuele voorstelling van frequentste woorden in een tekst.
Voor alle talen (en andere vakken).

quizlet.com – Je kunt als docent zelf quizzen (toetsen en oefeningen) maken, maar er staat ook al veel materiaal klaar om te gebruiken. Zie bijvoorbeeld quizlet.com/273990/italian-55essential-verbs-flash-cards en <http://quizlet.com/3277502/body-parts-flash-cards/>
Voor alle talen (en andere vakken).

www.wrts.nl – Eenvoudige maar goede tool om woordenschattrainingen mee te maken. De cursist kan uit verschillende versies kiezen. Je kunt de lijsten delen.
Werkt voor alle talen. Voor NT2 kun je met tegenstellingen of synoniemen werken.

21stcenturylit.org/vApp.php?index=100 en <http://taalklas2punt0.blogspot.com> – Twee sites met eindeloos veel tools voor docenten om hun lessen leuker, boeiender of motiverender te maken. Elke link heeft weer een doorklikmogelijkheid naar meer en meer. Werken met ICT moet wel een beetje je hobby zijn...
Voor alle talen.

www.education.vic.gov.au/languagesonline/tech.htm – Site met een duidelijke instructie voor het maken van online spelletjes, oefeningen en stripverhalen. Dan zijn dus alle denkbare onderwerpen en talen te gebruiken. Ook bruikbaar voor cursisten, een opdracht kan bijvoorbeeld zijn: maak een online memoryspel met aanwijzende voornaamwoorden.
Voor alle talen.

www.education.vic.gov.au/languagesonline – Veel oefeningen in diverse spelvormen. Bedoeld voor scholieren, maar veel is ook geschikt voor andere beginnende vreemdetaallearners.
Voor Chinees, Frans, Duits, Indonesisch, Spaans en Turks